HOLLANDSE WATERLINIES
UNESCO WERELDERFGOED

Pact van Ruigenhoek

Regionaal Actieprogramma 2022-2026

SAMEN AANPAKKEN

SAMEN ÉÉN WERELDERFGOED

Regionaal Actieprogramma Pact van Ruigenhoek 2022-2026

Inleiding 3

1. Samenwerkings Thema's 6

1.1 Uitdragen en recreatieve benutting 6
1.2 Ruimtelijke benutting en bescherming 8
1.3 Water en klimaatadaptatie 10
1.4 Groene benutting en duurzaamheid 11

2. Werkwijze en organisatie 13

Bijlage: Wat speelt er per gebied? 14

OKTOBER 2022

HOLLANDSE WATERLINIES
UNESCO WERELDERFGOED

Op 18 februari 2022 is het **geactualiseerde Pact van Ruigenhoek** ondertekend voor **2022-2026**. Het is een voortzetting van het succesvolle eerste Pact. De aanjagende, verbindende en slagvaardige samenwerking van dit informele bondgenootschap leverde in de eerste periode 2017-2022 veel concrete resultaten en nieuwe samenwerkingen op. De kroon op vele jaren inspanningen van onder andere het Pact was de toekenning in 2021 van de UNESCO Werelderfgoedstatus aan de Nieuwe Hollandse Waterlinie als de uitbreiding op de Stelling van Amsterdam. De twee linies vormen nu samen één werelderfgoed: **de Hollandse Waterlinies.**

Geslaagd partnerschap

Dit geslaagde partnerschap hebben de partners samen voortgezet door in februari 2022 een Actualisatie van het Pact van Ruigenhoek vast te stellen voor de periode 2022-2026. De omstandigheden zijn wel iets anders dan bij de start van het Pact in 2017; niet alleen is de UNESCO Werelderfgoedstatus bemachtigd, maar de druk op de groene ruimte van de waterlinie is ook veel groter geworden door opgaven als woningbouw en energietransitie. Mede daardoor heeft gebiedsgericht werken hoge prioriteit gekregen.
De Pactpartners spelen op de gewijzigde omstandigheden in, door in het geactualiseerde Pact drie voornemens te onderschrijven:

- Het nieuwe UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies koesteren, verder ontwikkelen en uitdragen;
- Met het werelderfgoed Hollandse Waterlinies als inspiratiebron relaties leggen met andere maatschappelijke en ruimtelijke opgaven en zoeken naar passende functiecombinaties;
- Gebiedsgericht en themagericht samenwerken, met elkaar en met andere betrokkenen, intern en extern, volgens de uitgangspunten van de Omgevingswet als één overheid.

Herziene samenwerkingsthema's

Daarnaast kondigden de partners in de Actualisatie van het Pact een Regionaal Actieprogramma (RAP) aan met herziene samenwerkingsthema's. In de nieuwe periode 2022-2026 werken we binnen dit gezamenlijke RAP aan vier thema's. Op basis van de ervaringen uit de vorige Pact-periode en om beter aan te sluiten op de actuele context zijn thema's als volgt herdefinieerd:

- Thema's "Marketing & toerisme" en "Recreatieve benutting" zijn wegens hun nauwe verwevenheid samengevoegd. Met de toevoeging van de

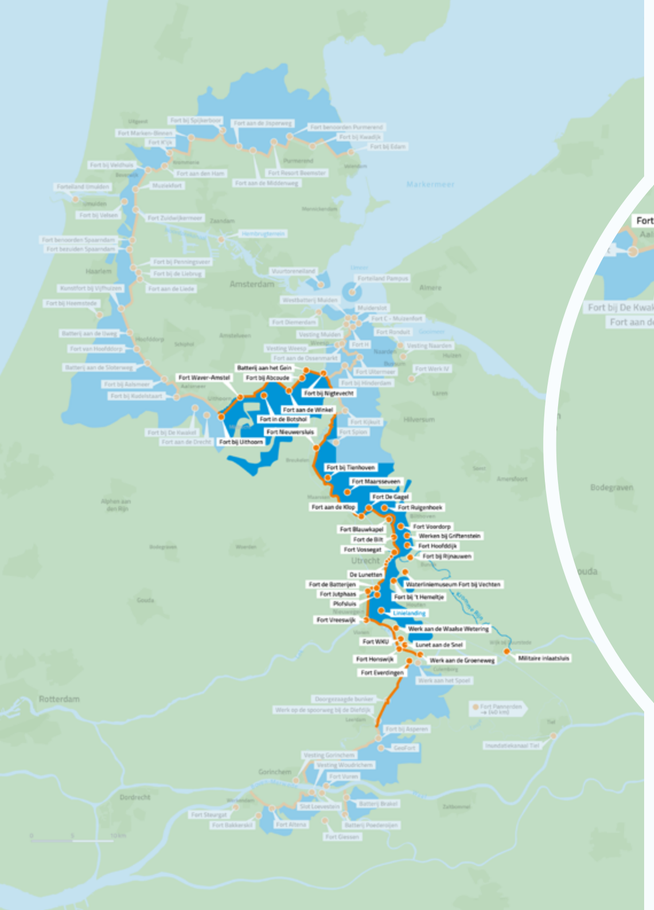

Hollandse Waterlinies in de provincie Utrecht

naam “Uitdragen” sluiten we expliciet aan bij de verplichting om het UNESCO Werelderfgoed uit te dragen.

- Het thema “Bescherming” is gedefinieerd als “Ruimtelijke benutting en bescherming” om te benadrukken dat beide onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Onder het motto “behoud door ontwikkeling” zoeken we naar passend gebruik zonder aantasting van de ‘uitzonderlijke universele waarden’ van het werelderfgoed.
- Het thema “Water” is uitgebreid met “Klimaatadaptatie”, een focus die in de afgelopen Pactperiode is ontwikkeld.
- Aan het thema “Duurzaamheid” (“Ontwikkeling duurzaam gebruik”) is “Groene benutting” toegevoegd, om de nieuwe aandacht voor de cultuurhistorische en ecologische waarden van de beplanting in het gebied van de Hollandse Waterlinies uit te drukken.

Samenwerkingsthema’s RAP 2017 – 2022	Samenwerkingsthema’s RAP 2022 – 2026
1. Marketing & toerisme Recreatieve benutting	Uitdragen en recreatieve benutting
2. Bescherming	Ruimtelijke benutting en bescherming
3. Water	Water en klimaatadaptatie
4. Ontwikkeling duurzaam gebruik	Groene benutting en duurzaamheid

De nieuwe indeling weerspiegelt de opdracht om het werelderfgoed uit te dragen en te beschermen met extra focus op het benutten van ontwikkelkansen (onder het motto “behoud door ontwikkeling”) en met een accent op twee thema’s die van bijzonder belang zijn voor de aangesloten waterschappen en natuurorganisaties. Door nadrukkelijk te zoeken naar benuttingskansen van het waterliniegebied (zoals recreatie, toerisme, klimaatadaptatie, aquathermie of groene benutting) spelen de Pactpartners binnen de beschermingskaders expliciet in op de nieuwe context van de samenwerking.

Hierna in hoofdstuk 1 worden per thema de ambities en uitdagingen voor 2022-2026 geschetst met daaraan gekoppelde acties voor 2022-2023. De acties worden jaarlijks geactualiseerd.

Tot slot, in hoofdstuk 2 “Werkwijze en organisatie”, gaan we in op de werkwijze van het Pact.

Gebiedsprocessen per gemeente

In de bijlage geven we een beeld van actuele gebiedsprocessen per gemeente. Ze vallen onder de voornemens van onze Pactsamenwerking, maar vormen geen onderdeel van de gezamenlijke acties die voor en door alle partners in het kader van dit Regionaal Actieprogramma worden uitgevoerd.

1. Thema's

1.1 Uitdragen en recreatieve benutting

Wat is de gezamenlijke ambitie

Veel mensen zijn weleens op een fort geweest, maar weten nog niet dat dit onderdeel is van de UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Over vier jaar weten steeds meer inwoners en bezoekers dat elk fort onderdeel is van een groots watermanagementsysteem dat van ca. 1815 tot 1940 de verdedigingslinie vormde van het westen van ons land. We staan als Pact van Ruigenhoek aan de lat om dit bijzondere verhaal gezamenlijk lokaal en regionaal uit te dragen en inwoners en bezoekers uit te nodigen de waterlinies te ontdekken. Met de Hollandse Waterlinies hebben we goud in handen voor inwoners en bezoekers van de provincie. In de waterlinies kun je tot rust komen, wandelen, ontdekken, sporten, natuur en cultuur beleven en verkoeling zoeken op een warme dag. De forten en het omringende landschap kunnen een belangrijke bijdrage leveren in de groeiende behoefte aan groene recreatieruimte.

Voor toeristen zijn de Hollandse Waterlinies uniek erfgoed om te bezoeken. Waar nu vooral de steden en de Utrechtse Heuvelrug al veel bezoekers trekken, zorgen de forten en het linielandschap voor een nieuwe bestemming. Bijvoorbeeld als dagtocht tijdens een meerdaagse vakantie in de provincie. Met de verwachte groei van aantallen inwoners en bezoekers in onze provincie kunnen juist de waterlinies een bijdrage leveren aan de zo gewenste balans in toerisme en spreiding van drukte. Daarom verbeteren we de herkenbaarheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van forten en het linielandschap. Ook hebben we aandacht voor de verbinding tussen de forten en de aantrekkelijkheid van linielandschap. We onderzoeken de rol die NS-stations, Toeristische Overstappunten (TOP's) en mogelijk ook de Druktemonitor Utrecht hierbij kunnen spelen.

Wat doet de siteholder?

Het uitdragen van het UNESCO verhaal van de Hollandse Waterlinies is één van de twee kerntaken van de siteholder. Deze kerntaak is belegd in de interprovinciale werkgroep Uitdragen, waar vier Hollandse Waterlinies provincies in zijn vertegenwoordigd. De werkgroep ontwikkelt de huisstijlmiddelen, zoals publieksfolders, banners, website, informatieborden, educatiemateriaal, landelijke routes en landelijke evenementen. Het provinciaal werkgroeplid legt de verbinding met Pactpartners en regionale marketingorganisaties in de provincie Utrecht.

Met acties als vernieuwing van informatieborden en uniforme huisstijl in de fysieke ruimte maken we het werelderfgoedgebied beter zichtbaar voor bezoekers en inwoners. We sluiten aan bij lokale activiteiten om de boodschap van Hollandse Waterlinies uit te dragen.

Wat gaan we hiervoor doen in 2022 en 2023

Publieksgerichte activiteiten van de siteholder gaan we uitvoeren in de provincie, zoals:

- Nieuwe informatieborden bij forten;
- Een vernieuwd educatieprogramma over de HW voor scholen;
- We betrekken logische locaties zoals de forten, VVV-winkels en andere locaties in de waterlinie actief en zetten ze in als informatiepunt voor het uitdragen van het HW-Werelderfgoedverhaal met de huisstijlmiddelen die er zijn. Ook onderzoeken we de inzet van gemeentehuizen als informatiepunt voor inwoners;
- We ontwikkelen en presenteren een handreiking "Huisstijl fysieke ruimte van de Hollandse Waterlinies" met als doel meer beleving en cohesie in het waterliniegebied;
- We blijven aansluiten bij themajaren zoals de Vuelta om meer bekendheid te krijgen voor de waterlinies. Ook leggen we verbinding met andere waterlinies en de Limes;
- We versterken de samenwerking met Routebureau Utrecht voor het uitdragen van de HW en het promoten van fiets- en wandelroutes;
- We versterken de samenwerking met Visit Utrecht Region en de destinatie marketing organisaties (DMO's) voor de promotie van de Hollandse Waterlinies. Samen met deze organisaties en ondernemers ontwikkelen we arrangementen;
- We organiseren één of meer kennisbijeenkomsten, bijvoorbeeld over de spreiding van recreanten en de rol die TOP's en NS-stations hierin kunnen vervullen.

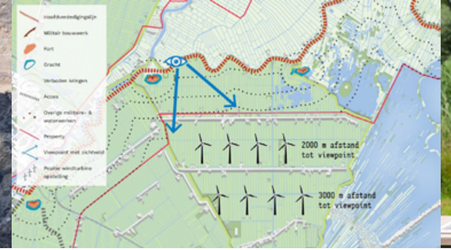

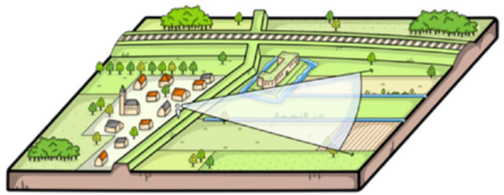

1.2 Ruimtelijke benutting en bescherming

Wat is de gezamenlijke ambitie

Het prachtige, historische linielandschap beslaat een groot, groen en divers gebied. Met de benoeming tot werelderfgoed hebben we toegezegd dit waardevolle gebied te beschermen, zodat latere generaties hiervan kunnen genieten en leren. We willen tegelijkertijd ontwikkelingen mogelijk maken en het waterlinielandschap benutten, dus het landschap gaat niet op slot. Maar de ontwikkelingen mogen de zogenaamde 'uitzonderlijke universele waarden' ('Outstanding Universal Values' (OUV's)) niet aantasten. Bij benutting en bescherming gaat het om de balans: het afwegen van belangen, het inpassen van ontwikkelingen waar het kan en het aanjagen van versterkende functies. In de periode voor de benoeming tot werelderfgoed is beleid opgesteld waarmee we de OUV juridisch borgen en zijn handvatten ontwikkeld, zoals de gebiedsanalyses en het Afwegingskader Energietransitie. Een goede bescherming vergt echter meer dan het opstellen van regels en beleid. Het gaat ook om draagvlak, bewustwording, kennisdeling en het simpelweg opdoen van ervaring. De komende periode wordt het daarom belangrijk om casussen en ervaringen met elkaar te delen en zo van elkaar te leren.

Wat gaan we hiervoor doen in 2022 en 2023

- **Een voorbeeldenboek maken**
  Bij bescherming en benutting gaat het erom ontwikkelingen te faciliteren die de kernwaarden van de waterlinies niet aantasten of zelfs versterken. Dat zijn lastige processen, met soms mooie uitkomsten. In het voorbeeldenboek worden casussen uitgelicht die als inspiratie kunnen dienen voor toekomstige of reeds lopende projecten. Zo leren we van elkaar. Het is een levend document dat steeds wordt aangevuld.

De rol van de siteholder

Het gemeenschappelijk Orgaan Siteholder Hollandse Waterlinies is het formele aanspreekpunt voor het Rijk voor wat betreft het beschermen en uitdragen van het werelderfgoed. Het Rijk is op zijn beurt het aanspreekpunt voor UNESCO. In de Werkgroep Bescherming van de Siteholder vindt afstemming plaats tussen de vier deelnemende provincies over de harmonisatie en toepassing van het beleid op het gebied van bescherming. Het provinciaal werkgroeplid legt verbinding tussen de siteholder en de Pactpartners.

- **Inloopspreekuur oprichten voor advies en/of overleg of werkgroep**
  Bij een groot deel van de pactpartners bestaat er een behoefte aan kennisdeling rond het thema bescherming. In aanloop naar de UNESCO-benoeming organiseerden we onder andere workshops en bundelden we informatie in een online toolbox. In de komende periode ligt de focus meer op het delen van kennis; hoe gaan we om met het werelderfgoed, hoe vertalen we het door in omgevingsplannen en hoe wisselen we praktijkervaringen uit. Ook besteden we aandacht aan communicatie richting bewoners en initiatiefnemers. Daarvoor willen we opnieuw iets organiseren, maar nu met de mogelijkheid voor alle partners om input te leveren.
- **Bustour Pactleden organiseren**
  In aanloop naar de benoeming tot werelderfgoed is een bustour georganiseerd om casussen op locatie te bespreken. We zijn nu een stuk verder en de waterlinie is daadwerkelijk UNESCO werelderfgoed. De casussen en vragen zijn daarmee ook veranderd. Daarom herhalen we dit concept en organiseren we nieuwe bustours.

Gebiedsanalyses afronden en evalueren

In 2021 zijn drie gebiedsanalyses gerealiseerd (Utrecht Noord, Utrecht Oost en Vreeswijk-Eiland van Schalkwijk). Daarmee is de opdracht uit het nominatiedossier om voor de hoogdynamische gebieden een gebiedsanalyse te maken voltooid. Maar het doel is één volledige gebiedsanalyse voor het hele werelderfgoedgebied. Op dit moment werken we aan gebiedsanalyses voor de Vechtstreek en de Stelling van Amsterdam-zuid, een actualisatie van Laagraven, de Kromme Rijn en een gedeelte van Vijfherenlanden.
De gebiedsanalyses worden met de partners geëvalueerd.

Bescherming kleine elementen

Een goede bescherming vraagt om beleid. Het blijft daarbij belangrijk om scherp te blijven op hiaten die vaak in de praktijk aan het licht komen. Zoals de vraag hoe we omgaan met kleinere groene waterlinie-elementen en wat we daaraan precies beschermen. In het thema Groene Benutting gaan we hierop in. Voor de kleinere waterlinie-elementen ronden we de acties uit de vorige Pactperiode af en voegen we bijvoorbeeld nieuw ontdekte sluisjes toe aan onze database.

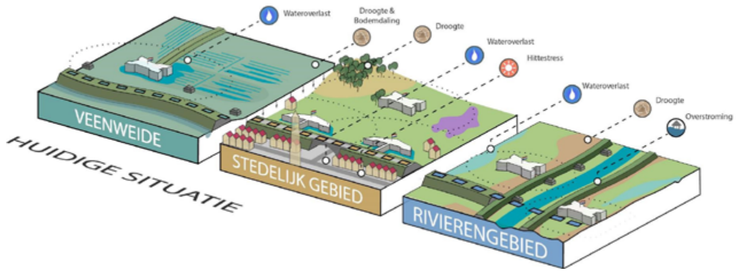

1.3 Water en klimaatadaptatie

Wat is de gezamenlijke ambitie

Dankzij een complex systeem van sluizen, dammen en polders konden grote delen van het land onder water worden gezet om de vijand tegen te houden, het zogenaamde inunderen. Dit ingenieuze watermanagementsysteem is uniek en maakt de waterlinies zo bijzonder.

Het watermanagementsysteem van de waterlinie heeft echter ook potentie om bij te dragen aan oplossingen voor actuele klimaatopgaven als droogte, piekbuien, overstromingsgevaar en hittestress. Een mooi voorbeeld hiervan is nog steeds Polder Blokhoven. De inundatiekom van vroeger wordt nu gebruikt als waterberging voor wateroverlast tijdens hevige neerslag. Daarom gaan we verder aan de slag met de klimaatkansenkaart uit vorige Pactperiode en streven we ernaar dat elke Pactpartner minimaal één klimaatadaptatieproject in de Hollandse Waterlinies tot uitvoering brengt de komende vier jaar. De regionale adaptatiestrategie geven we waar mogelijk een plek in dit traject en we laten ons inspireren door klimaatadaptatie-deskundigen en goede praktijkvoorbeelden.

In de voorgaande pactperiode hebben we volop ingezet op het vertellen van dit historische waterverhaal. Om bovenstaande aanpak te ondersteunen en verschillende doelgroepen bij dit thema te betrekken zetten we de komende periode in op verhaallijnen die vroeger, nu en de toekomst met elkaar verbinden: het watermanagementsysteem als kans om bij te dragen aan oplossingen voor het klimaatprobleem. Deze verhalen zetten we in om het algemene publiek, maar ook bestuurders en stakeholders met opgaven in de waterliniegebieden, bewust te maken van de kansen die de waterlinie hierin biedt. Zo worden zij meer doordrongen van de huidige relevantie van de waterlinie en maken we het water-werelderfgoed relevant in het heden. Tegelijkertijd blijven we alert op kansen die zich voordoen om de zichtbaarheid en beleving van het historische waterverhaal in landschap te vergroten.

Wat gaan we hiervoor doen in 2022 en 2023

- **Concreet maken klimaatkansenprojecten per Pactpartner op basis van de klimaatkansenkaart**. De komende periode gaan we vanuit de werkgroep Water in gesprek met Pactpartners en verkennen we kansrijke projecten.
- **Kennissessie klimaatadaptie.** Na de gesprekken willen we een uitwisseling organiseren tussen Pactpartners om klimaatprojecten een zetje te geven.
- **Waterverhaallijnen uitwerken.** We werken waterverhaallijnen over vroeger, nu en toekomst inhoudelijk uit en leggen de verbinding met actuele vraagstukken zoals droogte, overstroming, zoet/zout balans, inundatie en slim waterbeheer.

1.4 Groene benutting en duurzaamheid

Wat is de gezamenlijke ambitie

Groene benutting

Het UNESCO werelderfgoed Hollandse Waterlinies omvat bijna 10% van de provincie Utrecht. De groene structuur van dit militaire landschap fungeert als groene long voor inwoners en bezoekers en kan ook bijdragen aan de hittestress opgave in het steeds meer verstedelijkte landschap (zie hier-boven onder thema “Water en klimaatadaptatie”). Het militaire landschap is zichtbaar in de vorm van forten, waterwerken en betonnen werken. Minder bekend, maar van groot historisch, huidig én toekomstig belang is het militaire groen op en rondom de forten. Meidoornhagen fungeerden als premodern prikkeldraad tegen de aanvallers. Het struikgewas maskeerde de kanonnen en in sommige delen van de linie werden aaneengesloten rijen bomen aangeplant om de forten te camoufleren. Nog steeds zijn de forten een ecologische ‘stepping stone’ met bijzondere en rijke flora en fauna midden in het waterlinielandschap.

Voor de komende vier jaar is het onze ambitie om het groene verhaal van de Hollandse Waterlinies te onderzoeken, te versterken, uit te dragen en te benutten. Het kwantitatief en kwalitatief inventariseren van de beplanting op de forten versterkt het waterlinieverhaal en maakt het completer. Met deze nulmeting van het groen op de forten krijgen we een volledig en kwalitatief goed beeld van de huidige situatie. Ook kan deze ambitie bijdragen aan huidige klimaat- en natuuropgaven. Zo is bekend dat op en direct rondom de forten beplanting werd toegestaan, mits op kleine schaal en snel op te ruimen bij oorlogsdreiging.

Ook het landschap tussen de forten biedt aanknopingspunten voor opgaven zoals het provinciaal strategisch bosbeleid, de groene/blauwe dooradering stad/platteland, kleine landschapselementen realiseren en bijdragen aan het versterken van de biodiversiteit. We hebben de ambities om de haalbaarheid hiervan, rekening houdend met de kernkwaliteit van het open landschap, in beeld te brengen. Met de groene historische data als vertrekpunt kijken we hoe we deze ambities kunnen omzetten naar concrete projecten. Hierbij streven we naar meer publieke en bestuurlijke bewustwording van de cultuurhistorische en ecologische waarde van het groen.

Duurzaamheid

Groen staat niet alleen voor het landschap van de Hollandse Waterlinies, maar ook voor duurzaamheid. Verduurzaming van zowel de monumenten als het landschap van de Hollandse Waterlinies is een voorwaarde voor de instandhouding van dit unieke werelderfgoed. Het duurzaam maken (bijvoorbeeld isoleren of plaatsen zonnepanelen) van monumenten (forten en andere militaire werken van de Hollandse Waterlies) is een bijzondere, maar belangrijke uitdaging in verhouding tot de cultuurhistorische waarde

van de gebouwen. Ook in het linielandschap liggen er volop kansen voor verduurzaming door een combinatie met belangrijke maatschappelijke opgaven als energietransitie, voedseltransitie en biodiversiteit. In deze Pactperiode willen we ons richten op een duurzaam energiegebruik dat past bij de cultuurhistorische betekenis van de waterlinie. Daarnaast richten we ons op de vraag wat en hoe duurzaam voedsel kan bijdragen aan een duurzaam waterliniekarakter. Daarbij borduren we voort op eerder bereikte resultaten vanuit Utrecht Food Freedom. Tenslotte willen we het groene leefgebied van de linie versterken door meer biodiversiteit te creëren.

Wat aan we hiervoor doen in 2022 en 2023

Groene benutting

- Project 'Meet je Linielandschap'. Samen met Landschap Erfgoed Utrecht (LEU) inventariseren we de huidige beplanting op de forten, zowel in kwaliteit als kwantiteit. Samen met het historische onderzoek volgt een eindrapport met de conclusies van de inventarisaties en diverse aanbevelingen voor eventuele nieuwe aanplanting;
- Vervolgproject op 'Meet je Linielandschap' n.a.v. het eindrapport van LEU: wat zijn de groene elementen van de Hollandse Waterlinies in het landschap tussen de forten en waar liggen groene kansen voor alle Pactpartners?;
  - Diverse pactpartners willen meewerken bij het aanvullen van de groene data.
- Kennissessie met experts op het gebied van cultuur/natuur/ruimtelijke ontwikkeling, zowel met collega's van interne afdelingen als externe experts.

Duurzaamheid

- Het onderzoek aquathermie moet een aantal kansrijke locaties opleveren voor het gebruik van aquathermie. Hierbij kijken we eerst naar de fortgrachten, vervolgens naar ander water (waaronder de Lek en de Vecht met stromend water) in de buurt van forten of eventueel in het inundatiegebied. Daarmee benutten we de kwaliteiten van het watermanagementsysteem van de waterlinie in de energietransitie;
- We maken vervolgens concreet waar we aquathermie kunnen toepassen en op welke termijn
- We bouwen de resultaten van Utrecht Food Freedom verder uit, zodat er in de Hollandse Waterlinies zoveel mogelijk uit de korte keten gegeten kan worden, met een mogelijke aanvulling van producten vanuit Fair Trade. Daarmee zetten we het landschap van de waterlinie in bij de voedseltransitie. Begin 2023 bepalen we de vervolgacties;
- We inventariseren de stand van zaken rondom biodiversiteit om overzicht te krijgen van de aanwezige groene waarden en om kansen voor versterking in kaart te brengen. Het bijzondere en groene karakter van het linielandschap wordt zo versterkt.

2. Werkwijze en organisatie

De werkwijze is niet volledig hetzelfde als in de vorige periode. Enkele belangrijke verschillen:

- In deze periode zoeken we nadrukkelijker de verbinding met andere opgaven in het gebied.;
- Er zijn nieuwe colleges aangetreden die andere accenten leggen in hun gemeenten;
- De Pact-thematrekkers en de gebiedsmakelaars van het waterlinie-programma gaan nauwer samenwerken in projecten. Dit vergemakkelijkt de gecombineerde inzet van middelen en menskracht binnen één project;

De provincie behoudt op veler verzoek de regierol vanwege de inzet van het team van het programma Hollandse Waterlinies en de gemeentegrens-overstijgende positie.

Regionaal Actieprogramma

De gezamenlijke acties van dit Regionaal Actieprogramma worden voor en door alle Pactpartners uitgevoerd en, zoals ook in de vorige Pactperiode 2017-2022, (al dan niet gedeeltelijk) gefinancierd uit een gezamenlijk regionaal uitvoeringsbudget van € 200.000 per jaar. De besteding wordt jaarlijks verantwoord tijdens het Bestuurlijk Overleg van de Pactpartners. Twee keer per jaar organiseren we ambtelijke en bestuurlijke bijeenkomsten met een vooruitblik en terugblik op de gezamenlijke acties uit het Regionaal Actieprogramma (RAP) en over andere actuele onderwerpen die spelen rondom de Hollandse Waterlinies.

Hiernaast organiseren we thema- en projectactiviteiten met bijvoorbeeld experts vanuit RO- of waterafdelingen, of uit het Erfgoed Expert Team.

We willen partners van buiten de samenwerking aan laten haken om de '2e ring' te versterken om de benutting van het waterliniegebied binnen de beschermingskaders te bevorderen en vanuit de gedachte dat de waterlinies een inspiratiebron zijn.

In het Pact werken we met bestuurlijke ambassadeurs per thema. Zij zijn het boegbeeld voor hun onderwerp en gebruiken hun bestuurlijk netwerk om het thema verder te brengen in samenwerking met ambtelijke thematrekkers.

Pact als informeel platform

Het Pact van Ruigenhoek is veel meer dan het actieprogramma. Het is een informeel samenwerkingsplatform, waarbij alle deelnemende partijen op hun eigen manier bijdragen aan het verder ontwikkelen, uitdragen en benutten van de Hollandse Waterlinies. Dat is maatwerk, vergt kennis van de situatie ter plekke en juist daarom inzet van alle partijen.

Door de UNESCO-status en groeiende druk op de ruimte willen we de waterlinies inzetten als inspiratiebron voor kwalitatief hoge ruimtelijke ontwikkeling en zoeken naar passende combinaties met andere opgaven. In de geest van onze voornemens uit het geactualiseerde Pact zullen we daarin optreden volgens de uitgangspunten van de nieuwe Omgevingswet:

- als één overheid;
- kwaliteit van de leefomgeving centraal;
- integraal;
- met ruimte voor lokaal maatwerk, burgerinitiatief en betrokkenheid van maatschappelijke organisaties.

Om dit te realiseren zoeken we bestuurlijk en ambtelijk meer verbinding met andere opgaven, programma's en collega's binnen en buiten onze eigen organisaties. Met name is het van belang dat de RO-collega's en -wethouders goed aangehaakt zijn.

Binnen onze informele Pactsamenwerking helpen we elkaar door kennis te delen en door gezamenlijk op te trekken, ook als het gaat om moeilijke dilemma's en keuzes.

Bijlage: Wat speelt er per gebied?

Bunnik

- Versterken recreatiemogelijkheden in het hele Amelisweerd-Rhijnauwen-Vechtengebied en daarbij inspelen op unieke kruispunt van twee werelderfgoederen (Limes en HW) bij Fort Vechten/Castellum Fectio.
- Hiermee tevens spreiden recreatiedruk naar het zuiden.
- Concrete aandachtspunten/activiteiten zijn: parkeren, verbinden Amelisweerd gebied met Fort Vechten, opwaarderen Bunkerpad, routewijzers in gehele gebied, opheffen bottleneck werking bij tunneltje Fort bij Vechten, link met camping versterken, fietsverhuur, mogelijke entree zuidelijk gebied bij fietsovergang A12, inhaken op evenementen als de Vuelta, versterken verbinding Fort Vechten/Castellum.
- Voortzetten ambtelijk en bestuurlijk overleg in ARV-verband met Bunnik, Utrecht en provincie.
- Deelname aan proces Kromme Rijn Linielandschap, geïnitieerd door gemeente Utrecht en Groen Groeit Mee, wat zich vooral richt op versterking recreatie en groene kwaliteiten van dit gebied.
- Workshops met RO-ambtenaren en andere stakeholders om scherp te krijgen wat er mogelijk is in het gebied qua beplanting, bedrijfsontwikkeling en woningbouw, gegeven de UNESCO werelderfgoed status van de Limes en de HW.
- Aanhaken op ontwikkeling stationsgebied, waarbij het station nadrukkelijker gaat fungeren als entree van werelderfgoed gebied (routewijzers, kaarten, aankleding, website, HW-huisstijl, etc.).

De Bilt

- Het Coalitieakkoord “Ruimte voor morgen’ heeft als ambitie om de omgeving groener, duurzamer en socialer te maken.
- De ambitie is om minimaal 20 GWh windenergie op te wekken langs de A27 én de A28, voor de precieze locaties volgt verdiepend onderzoek. Ook worden minimaal 3 zonnevelden bestemd.
- Erfgoed wordt niet apart genoemd in het coalitie-akkoord.
- De Bilt werkt aan een nieuwe omgevingsvisie. Ook hier is de vraag hoe functies op een slimme manier verbonden kunnen worden, zonder de kernkwaliteiten van de waterlinie aan te tasten.
- Beperken bodemdaling en veenoxidatie. Dit betreft deels het recreatiegebied Noorderpark-Ruigenhoek (NP-RH). Vooral Fort Ruigenhoek en omgeving biedt kansen (waterberging?) vanwege de ambitie van Staatsbosbeheer om dit monument te ontwikkelen als klimaatfort.
- De gemeente kan de ontwikkeling van het klimaatfort faciliteren in het bestemmingsplan en met vergunningen.
- Verkennen kansen voor aquathermie bij Fort Ruigenhoek.
- Doorgaande ontwikkeling Noorderpark-Ruigenhoek. De gemeente kan dit vorm geven via o.a. het klimaatfort, de golfbaan en concrete projecten als de beschildering van lantaarnpalen en andere objecten om de hoogte van de inundatie aan te geven.

Houten

- Sterke Lekdijk: meekoppelen met dijkversterkingsopgave Lekdijk door het waterschap op het eiland van Schalkwijk zoals het versterken en beleefbaar maken van de Hollandse Waterlinie-elementen met speciale aandacht voor de Inlaatsluis bij fort Honswijk. Daarmee kan het verhaal van de HW nog beter worden verteld.
- Uitwerking extensieve recreatie op het eiland van Schalkwijk (fiets en wandel) i.r.t. werelderfgoed Hollandse Waterlinies. Dit in samenhang met omgevingsvisie buitengebied die opgesteld gaat worden. Behoud van het agrarische karakter van het buitengebied is hierbij belangrijk.
- Onderzoeken ontsluiting Eiland van Schalkwijk o.a. fietsbrug Amsterdam-Rijnkanaal (Houten – EvS) en brug over Lek (Culemborg – EvS).
- Ontwikkelopgaven fort Honswijk; restauratieopgaven, aanleg verwarmingssysteem, nieuwe marktpartij.
- Deelname aan proces Kromme Rijn-Linielandschap, geïnitieerd door gemeente Utrecht en Groen Groeit Mee, wat zich vooral richt op versterking recreatie en groene kwaliteiten van dit gebied. Eiland van Schalkwijk maakt hier onderdeel van uit.
- Verduurzamen en toekomst bestendig maken Liniepont en bijdrage aan promotie daarvan.

Nieuwegein

- Sterke Lekdijk: inrichting Lekdijk en versterking Werelderfgoed Hollandse Waterlinies (watererfgoed) ter hoogte van Vreeswijk in relatie tot eiland van Schalkwijk/Lekdijk.
- Icoonplekken zoals Plofsluis in recreatieve routes versterken.
- Klimaatadaptief inrichten blauw-groene routes in relatie tot recreatie en waterlinie erfgoed. Pilot uitwerken voor kansen NHW in Nieuwegein, waaronder Laagraven.
- Toegankelijke en aantrekkelijke forten uitwerken: publieksbereik en verhaallijn (Batterijen Overeindseweg, fort Jutphaas, fort Vreeswijk).
- Aanhaken op de gebiedsontwikkeling Rijnhuizen met fort Jutphaas als middelpunt.
- Uitwerken relatie fort Vreeswijk en fort Jutphaas (wandel, fiets groenblauwe structuren)
- Aanhaken op de gebiedsontwikkelingen rondom de A12 zone (Laagraven ligt geheel in werelderfgoed Hollandse Waterlinies).
- (Uitwerken) restauratie en renovatieopgaven Hollandse Waterlinie elementen (damsluisjes Jutphaas, Rijkshulpschutsluis Vreeswijk, Plofsluis etc.).
- Groen Groeit Mee heeft mogelijk raakvlakken, omdat de opgave deels in de waterlinie ligt, zoals in Laagraven.

De Ronde Venen

- Ontwerp-opgave van landschap SvA: hoe kan landschap meer beleefbaar worden in combinatie met het werken aan grote maatschappelijke opgaven zoals bodemdaling, stikstofreductie, energietransitie, etc. Vanuit gemeente is zorg over vertrekkende boeren en de zorg voor het landschap.
- Uitwerken landschapskunstwerk in de buurt van Fort bij Nigtevecht.
- Vanuit provincie NH wordt gewerkt aan het project Liniedijken. De Liniedijk tussen de forten Abcoude en Nigtevecht is onderdeel van dit proces.

Stichtse Vecht

- De gemeente kent veel recreatief verkeer terwijl de infrastructuur daar niet op toegesneden is; hiermee moeten we rekening houden bij mogelijke gebiedsontwikkelingen waaronder het Zandpad.
- Fort bij Tienhoven is een ruïne, maar de beleefwaarden van het fort en omliggende ensemble kunnen worden verbeterd. Samen (gemeente, SBB en provincie) werken we daaraan.
- Het onderzoek naar aquathermie is van start gegaan. Gezien de grote wateroppervlakte en de door de gemeente stromende Vecht wordt verwachtingsvol uitgekeken naar de resultaten van dit onderzoek.
- Er zijn in de gemeente grote aantallen en veel typen groepsschuilplaatsen aanwezig. We onderzoeken op welke manier de zichtbaarheid en beleefbaarheid kunnen worden versterkt. De aandacht gaat uit naar individuele objecten en naar de ensembles en samenhang met andere elementen van de waterlinie.

Utrecht

Volgt na overleg met ambtenaren en bestuurders.

Vijfheerenlanden

- Verdere uitwerking versterken fort Everdingen: routestructuren, verhaal Nieuwe Hollandse Waterlinie uitdragen, verduurzamen.
- Onderzoeken en aanhaken bij versterkingsopgave zuidelijke Lekdijk om Nieuwe Hollandse Waterlinie beter zichtbaar en beleefbaar te maken.
- Onderzoeken hoe landelijke routes zoals LF Waterlinie fietsicoonroute en de Jan Blankenroute (ANWB) meer inzetten om voor inwoners en (fiets)toeristen het hele gebied te ontdekken.
- Verduurzamen en toekomstbestendig maken liniepont en bijdrage aan verbeterde promotie ism o.a. gemeente Houten en Culemborg.

Wijk bij Duurstede

- Sterke Lekdijk: meekoppelen met versterkingsopgave Lekdijk door het waterschap; inrichten Lekdijk en versterking werelderfgoed Hollandse Waterlinies met speciale aandacht voor de inundatiesluis.
- Aanhaken ontwikkelingen Stadshaven; kansen voor versterken en uitdragen Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Hollandse Waterlinies in de provincie Utrecht